

Tanyaszínház

Múlt év nyarán néhány fiatal színész és zenész, orvosságot keresvén a színház hétköznapi nyavalyáira, „echós mikrobuszra” ült, és elindult Bács-Kiskun megye tanyavilágának piacaira, vásártereire, hogy komédiákat adjon elő. A hálás közönség orcája a napsütésen kívül derűtől, nevetéstől pirosozott. A fiatal társulatba is életkedv költözött. Színházukat elnevezték Tanyaszínháznak.

A Bács-Kiskun megyei művelődési központ — folytatván áldásos, megértő munkáját — ez év februárjában, márciusában újabb húsz előadásból álló sorozatot segített megszervezni. Ebben a munkában már magam is részt vettem. Hívtak, örömmel mentem, részesévé váltam játékoknak és tagjává közösségüknek.

Szendrő Ivánnal A pástétom

Olyan helyekre akartuk és akarjuk elvinni a színházat, ahová semmilyen más társulat nem jut el: tanyai iskolákba, téveszközpontokba. Sokszor osztálytermekben, ebédlőkben, kocsmákban játszottunk, de érdemes volt, mert értelmét láttuk: örömet okoztunk a közönségnek és önmagunknak is. Négy vásári komédiát, „farce”-ot adtunk elő. A jelenetek között zenéltünk, énekeltünk.

A farce a zsebenciklopédia meghatározása szerint „középkori eredetű, népies francia színtípus: nyers tréfákkal fűszerezett, sokszor trágár, rövid bohózat.” Mint minden lexikális meghatározás, ez is szegényes. A leglényesebbet nem említi: mindegyiknek nagyon egyszerű, egy mondatban megfogalmazható, de nagyon fontos, eleget nem emlegethető erkölcsi mondandója van. „A vak és a bÉna arról szól; jobb a viláosság, mint a sötétség. A pástétom és a torta arról, hogy akik közösséget vállalnak, jobban-rosszban osztozniuk kell. Az asszonyok makacssága azt állítja, csak addig van értelme a házasságnak, amíg szerelem. A Duplaszéken egy fenékkal című jelenetnek az a fő tanulsága, jobb az elmélyültség, mint a felszínesség. Nyersségük, trágárságuk sohasem öncélú. Ez a nyersség: őszinteség, szókimondás, amely meglepetésszerűen a tudat legmélyebb rétegeibe hatol. Ezt a szókimondást értékeli a tisztá gondolkodású egészséges tanyai közönség, miközben a tréfákon jóízűen nevet. Magával ragadja a játék, közbeszól, magát is a történet részesének érzi. Ilyenkor mi, megszokva az írott szöveget, improvizálunk, ezzel még

jobban bevonva, aktivizálva őket.

Emberek között játszunk, nincs velünk ügyelő, sűgő, öltöztető, díszletelő, fodrász. Mindent mi magunk csinálunk: nagy kosárban hordjuk a ruhákat, kellékeket, magunk díszletezünk, maszkírozunk, egymásra ügyelünk — és ha kell, sűgünk. Így próbáljuk visszaszerezni a komédiás rangját, a közönség szeretetét.

A húsz előadás részletes elemzésére itt nem kerülhet sor, csak néhány epizódot, képet, mondatot szeretnék felidézni. Borbápusztán tanteremben játszottunk. A gyerekek mellett szűlők, nagyszűlők, fardartarcú férfiak, fekete fejkendős öreg nénikék ültek a padokban. A katedra elé helyezett függőnyt szeret a lelkes tanítóházaspár; ezzel kedveskedtek nekünk. A katedrán frissen mosott, hímzett terítők. A vak és a bÉna című jelenet alatt 160 forintot dobáltak a kalapunkba a jól szórakozó nézők. A kicsi terem levegőjét derű, egymásra figyelés, és szeretet forrasította fel. De ez nemcsak itt fordult elő.

Akaszton közönyös, hozzá nem értő kultúrházigazgató fogadott. Amikor bementünk a kocsmába közönséget toborozni, meghirdetni esti előadásunkat, a rétegsek között élő igazgató megkérdezte:

— Nem lesz ebből balhé, elcsalogatjuk a kocsmából a közönséget?

— Magának, mint kultúrházigazgatónak, nem ártana döntene-

nj: a kocsmá vagy a kultúrház? — mondtuk.

Az est folyamán többször szóváltás volt közöttünk. A társulat nagy része olyan rossz lelkiállapotba került, hogy már arról volt szó: nem tartjuk meg az előadást. Ekkor a bezenekart elcsitítva, a mikrofon elé álltam, és megkérdeztem a nagyrészt fiatalokból verbuválódott közönséget:

— Tartsuk meg az előadást?

— Igen! Természetesen! — hangzott a válasz.

Egy kislány ezt kiáltotta: — Csak ezért jöttünk!

Pedig tudtuk, előadásunk után bál lesz. Megtartottuk az előadást, és a rossz szervezés ellenére a nem típikusan tanyaszínházi közönség előtt is ragyogó siker volt.

Az orgovány-kargalai iskolába érkező közönség öt-hét kilométert gyalogolt húsz centiméteres hóban, köztük sok-sok gyerek. Ilyen helyeken előadás előtt külön kis gyermekműsort adtunk versekből, dalokból. Itt sikerült szóra bírni a gyermekeket. Egy Attila nevű kislány és egy Ildikó nevű kislány a helyszínen megtanulta, szépen el is mondta Federico García Lorca: Butanútját. Utána még több verset elmondtak ők is, mi is. A jól sikerült előadás után többfogásos vacsorát kaptunk, és késő estig beszélgettünk, énekeltünk.

Néhány helyen az előadás előtt az utcáról toboroztunk közönséget: dobbal, cintányérral, hangos invitáló szóval. Fajszon az utcán egy ember elénekelt, és kolbásszal kínált bennünket, másutt gyerekcsapat szegődött a nyomunkba.

Sajnos, van kellemetlenebb emlékün is: ahol például éles határvonalal elválasztva ül a „nép” és a falu „intellektüel”-rétege, ott rossz, hamis légtér alakul ki, amj az előadásra is rányomja a bélyeget. Ilyenkor néhány óráig szomorkodtunk, de másnap ismét útra keltünk, mert tudtuk, hogy a vándorkomédiás élete nem nehézségek nélkül való. Akadnak problémák, fásaszto ez a munka, de értelme van, mert nyíló tekinteteket, felderülő arcokat látunk a magyar tanyákon. Szeretetet adunk és kapunk.

Arra kérünk minden társulatot: hasonló szeretettel és felelősségérzettel vigyék el a magyar szót, a SZÍNHÁZAT, ezekre a helyekre, mert ha az itt élő emberek meghallják a varázsigt: SZÍNHÁZ, csak kellemes, derűt és hitet adó dolgok jutnak majd az eszükbe. Szeretettel és lelkesedéssel várják őket.

CSERNÁK ÁRPÁD

Nagyobb megfontoltsággal

Sok csinja-binja van a magyar szóképzésnek. Ki vitatná például, hogy a megfontoltság: jó magyar szó? A megalapozottságnak látszólag ugyanaz a szerkezete, mégis gyanakodva méregetjük: használhatjuk-e, vagy sem.

A -ság, -ség képző körül érdemes rendet teremtenünk, ugyanis egyre több ilyen végződésű szóra van szükségünk. Modern életünk rohamosan fejlődés az elméleti tudományokat és velük az elvont gondolkodást. Az érzékletestől távol eső fogalmak ereit kell magyarul megneveznünk. Azok mellett, amelyeket igékből alkotunk -ás, -és képzővel, leggyakoribbak a -ság, -ség-gel formáltak.

Hogyan használjuk helyesen ezt a toldalékot? Nagy ritkán ige végére is odaragasztottuk (bírság, tanulság, imádság). Elfejtve főnevek végén is (emberség, orvosság; gyűjtőnévként persze az ilyen szavakban is, hogy: hegység, katonaság). Megtalálhatjuk számnevekben (többesség), névmásokon (minőség) is, de legtöbbször melléknveket alakít elvont főnévvé (igazság, becsületesség, rátarttság). Hát melléknévi igenevekből

(megíró, megírt, megírandó) képezhetünk-e ezzel a képzőpárral főnevet? Ha ilyen szók ötlenek föl bennünk, mint adottság, bágyadtság, érettség, fáradtság, ki-mérség, örültség (ide tartozik a címbe megfontoltság is), azt vágnánk rá, hogy igen. Csak-hogy valódi igenevek-e még ezek? — kérdi erre a nyelvész.

Belenézünk az Értelmező Szótárba, és onnan azt olvassuk ki, hogy a bágyadt, fáradt, kímért, örült stb. már nem befejezett történetű melléknévi igenev, hanem melléknév. A legtöbb ilyet már fokozhatjuk is (bágyadtabb, legfáradtabb). Melléknévi igenevek — egyre-másra átfeljednek melléknévvé, sőt főnévvé is. Így van ez más, a magyarral nem rokon nyelvekben is, például a németben és az oroszban is.

A szóalkotásra vállalkozó szerzőnek mégis vigyázni kell: amíg ez a kis szófajváltás végbe nem ment, ezek a szavak nehezen férnek össze a -ság, -ség képzővel. Bizonyára sokunkat zavar-nak az efféle mondatok: „Javult a technológiai folyamatok gépesítettsége”, „Ez a módszer segíti a döntések megalapozottságát”, „A vállalatj szervezet felépítettsége megadja a vállalatj gazdálkodás

anyanyelv

kereteit”. „Erősíteniünk szükséges a népgazdasági terv fő-céjainak és a gazdasági eszközöknek összehangoltságát”. Szívesebben olvashánk ezeket az örvendétes vagy hasznos közleményeket ilyen formában: „A technológiai folyamatokat tovább gépesítettük”, vagy akár: „Javult a technológiai folyamatok gépesítése”; „Ez a módszer segíti a döntések megalapozását”; Jobban össze kell hangolnunk népgazdasági tervünk fő-céjait gazdasági eszközzeinkkel” stb.

A költőnek sok minden jogában áll, amit az érkező próza frónának nem tanácsolhatunk. A lírikus sürített művészi üzenetét épp a sajátos vagy különlegesen elrendezett-összekapcsolt szavak közvetítik. Aki viszont ismeretterjesztő cikket, tankönyvet, brosúrát ír, akkor fogalmaz jól, ha nyelve, stílusa teljesen „át-látszó”: nem is vesszük észre, hogy van. Az olvasó figyelme-nek nem szabad fennakadnia a nem egészen szabályosan alkotott nyelvi eszközökön, az olvasó ne a témától független nyelvhelyességi problémákon tőprengjen, hanem a kapott ismereteket latolgassa, azokon gondolkodjék.

DR. TÖRÖK GÁBOR

Simai Mihály

Lovaim

(A „REGI KÉPEK” CIKLUSÁBÓL)

lovaim vásári csikók
ti senkinek-sem-eladók
körte körre égen rugtatók
zenitre hágó vad csikók

hajtottam azt a kereket
míg más keringelt veletek
hogy aztán boldog-peckesen
ülhessem a legszebbiket

hazatérő Odyszeusz
bezzeg nem ismer senki most
de újjongnak majd ha a park
pázsitföldjére kiesapom
minden elrejtett lovamat
minden tarkónlótt lovamat
egész nomád gyermekkorom

— fiaimmal a sorsomat
még egyszer visszafogalom

Lódi Ferenc:

Falak fehérben

Ráérek, mint az Isten,
sürgős dolgom már nincsen,
s mintha idő sem volna,
zsarnok, ki rám is szólna,

ahogy megszoktam tőle,
vigadva, összetörve
akkortól, hogy a bába
emelt és vert világra.

Köldököm nézem, — holtan,
aki még sose voltam
s félelmem mérem: mennyi?
Nem kell már észrevenni.

Egy fűszalon is — fűdd le! —
világok csapnak össze,
hát még e bolygón. Látod?
Ezért égett pilácsod.

Katona Judit

Kezek

Mint ágból hajtás, úgy fakad
nagyszűlő kézről kicsi, gyenge.
Erek kék görsein pihen,
hogy óvhassa, tartsa, védelmezze.

Egy töről fakadt hús, ideg.
Friss ág, a munka nem pörölt.
Egy vérből, sejtől sarjadó,
csak azt a győtrődés benőtte.

Bámulom ezt a két csodát:
korhadó fát és rügynyi zöldet.
Kéz suttog kéznek, rügynek ár-
léte csak napfényt örökölhet!

Polner Zoltán

Ereklye

Viola karmolja az arcom,
véresre törí tulipán.
Fekete hídón csak a holdfény,
holdfényben a melleid.

Haragos virágokkal élek.
Nem élek én nélküled.
Verset virrasztó fejemnél
tereigtsz két kis pulyát.

Egyiknek haját fúvód szélbe:
menjen. Másiknak cuppogó
szájába lány tejedből csöppentsz.
Almadozzék hajnalig.

Az öröme kibontott ágyunk,
minden mosoly az öröme.
Arcunk, akár aranyló pajzs,
halál rajta megszakad.